



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060302

DOM
2024-11-18
Stockholm

Mål nr
P 9102-24

Sid 1 (4)

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2024-06-12 i mål P 1963-24, se bilaga A

PARTER

Klagande

Bygglövs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun
141 85 Huddinge

Motpart

1. Grzegorz Dobrowolski, 19670531-3671
Maritgården Bärvallen 382
780 67 Sälen

Ombud: Fredrik Cedervall
Lov och Kontroll AB
Odelbergs väg 11
134 40 Gustavsberg

2. Lise-Lotte Dobrowolski, 19691109-0360
Maritgården Bärvallen 382
780 67 Sälen

SAKEN

Byggsanktionsavgift för uppförd stödmur på fastigheten Högmora 4:18 i Huddinge kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen meddelar prövningstillstånd.
2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 2125356

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bygglovs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa nämndens beslut om byggsanktionsavgift. Till stöd för sin talan har nämnden anfört i huvudsak detsamma som i mark- och miljödomstolen och här särskilt framhållit följande. Det är tillräckligt med att informera den enskilde om att överträdelse av plan- och bygglagstiftningen kan innebära att en byggsanktionsavgift ska tas ut. Ett fastställt belopp behöver dock inte framgå. Redan den 11 maj 2020 skickade nämnden ut ett utlåtande från besiktning av fastigheten till de berörda fastighetsägarna bland annat med information om att en byggsanktionsavgift kan komma att tas ut samt att avgiften då kommer att uppgå till ett belopp som räknas ut i enlighet med plan- och byggförordningen. Det framgick även i informationsbrevet att om rättelse utförs kommer ingen byggsanktionsavgift att tas ut.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att det finns skäl att ge prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbart avgörande.

Frågan i målet är främst om nämnden gett Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski tillfälle att yttra sig inom fem år efter överträdelsen och att det därför föreligger hinder mot nämndens beslut om byggsanktionsavgift.

Av 11 kap. 58 § plan- och bygglagen (2010:900) framgår att innan tillsynsmyndigheten beslutar att ta ut en byggsanktionsavgift ska den som anspråket riktas mot ges tillfälle att yttra sig. En byggsanktionsavgift får inte beslutas, om den som anspråket riktas mot inte har getts tillfälle att yttra sig inom fem år efter överträdelsen.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att den avgiftsskyldige, utan undantag, ska få möjlighet att yttra sig över tillsynsmyndighetens utredning och att bestämmelsen är ett komplement till föreskrifterna i förvaltningslagen. Preskriptionstiden om fem år, som hämtades från motsvarande reglering om miljöskänkionsavgifter i miljöbalken, ansågs rimlig (prop. 2009/10:170 s. 349 och 498).

Av praxis framgår att påförande av byggsanktionsavgift är ett straff i Europa-konventionens mening. Av detta följer att straffrättsliga principer ska tillämpas i vissa avseenden (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 17 juli 2023 i mål nr P 10016-22).

Det kan även noteras att Lagrådet vid granskning av den äldre motsvarigheten till 11 kap. 58 § plan- och bygglagen, dvs. 26 § i den upphävda lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m.m., uttalade bl.a. följande.

”Preskription avbryts enligt det remitterade förslaget genom att fråga om påföljd för åtgärd tas upp vid sammanträde med byggnadsnämnden. Denna ordning kan jämföras med den som gäller inom straffrätten och som innebär att preskriptionsavbrott sker genom att den misstänkte får del av åtal för brottet. Hinder torde inte föreligga mot att införa ett liknande delgivningsförfarande på förevarande område. Den mot vilken byggnadsnämnden överväger att ingripa med en påföljd skulle därigenom på ett tillförlitligt sätt bli upplyst om det förfarande som inlemts mot honom. Den ordning som det remitterade förslaget innehåller är emellertid i olika avseenden ändamålsenlig i ett administrativt förfarande. Det torde vanligen förhålla sig så att, när frågan om påföljd tas upp vid sammanträde med byggnadsnämnden, den som berörs redan har beretts tillfälle att yttra sig. Har han emellertid då ännu inte fått något sådant tillfälle, kan det förutsättas att han utan dröjsmål underrättas om att fråga om att påföra honom avgift övervägs. På grund av det anförda anser sig Lagrådet kunna lämna det remitterade förslaget i nu ifrågavarande hänseende utan erinran.” (se prop. 1975/76:164 s. 263).

Lagtexten i den upphävda lagen utformades i enlighet med det förslag som Lagrådet yttrade sig över.

Liknande överväganden gör sig alltså gällande vid bedömningen om nämnden uppfyllt sin kommuniseringsskyldighet enligt 11 kap. 58 § plan- och bygglagen. Detta innebär ett krav på tillsynsmyndigheten att åtminstone specificera vilken överträdelse som läggs den enskilde till last. Vidare måste tillsynsmyndigheten redovisa att den överväger att ta ut en byggsanktionsavgift på grund av överträdelsen.

Nämnden har gjort gällande Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski gavs tillfälle att yttra sig genom en skrivelse som skickades till dem den 11 maj 2020. Av den aktuella skrivelsen framgår inte att nämnden avser att påföra Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski byggsanktionsavgift för stödmuren. Inte heller kan en sådan avsikt utläsas av de allmänna upplysningar som nämnden lämnat i skrivelsen. Nämnden har därmed inte gett Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski tillfälle att yttra sig vid denna tidpunkt.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer därmed i länsstyrelsens och mark- och miljödomstolens bedömning att det inte går att utesluta att det har gått mer än fem år från överträdelsen tills Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski bereddes tillfälle att yttra sig över frågan om byggsanktionsavgift. Det har därför saknats förutsättningar att påföra dem en byggsanktionsavgift. Överklagandet ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Vibeke Sylten, hovrättsråden Caroline Hedvall Klostermark, referent, och Ulf Wickström (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) samt tekniska rådet Mats Kager.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Erik Bernander.



NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2024-06-12
meddelad i
Nacka

Mål nr P 1963-24

PARTER

Klagande

Bygglövs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun
141 85 Huddinge

Motparter

1. Grzegorz Dobrowolski
Maritgården Bärvallen 382
780 67 Sälen

Ombud: Fredrik Cedervall
Fredrik.cederwall@lovochkontroll.se

2. Lise-Lotte Dobrowolski
Maritgården Bärvallen 382
780 67 Sälen

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut 2024-02-22 i ärende nr 63321-2023,
se bilaga 1

SAKEN

Byggsanktionsavgift för uppförd mur på fastigheten Högmora 4:18
i Huddinge kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Bygglovs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun (nämnden) beslutade den 7 november 2023 att utfärda rättelseföreläggande om att ta bort uppförd mur inom två månader från att beslutet vunnit laga kraft samt solidarisk byggsanktionsavgift om 4 147 kr för att ha uppfört muren innan ett startbesked getts på fastigheten Högmora 4:18 i Huddinge kommun. Grzegorz Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski överklagade beslutet till Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) som i beslut den 22 februari 2024 biföll upphävde nämndens beslut i den del som avsåg byggsanktionsavgift och avslog överklagandet i den del som avsåg rättelseföreläggandet.

Nämnden har överklagat länsstyrelsens beslut i den del som rör byggsanktionsavgift till mark- och miljödomstolen.

Mark- och miljödomstolen har denna dag avgjort även mål nr P 864-24 avseende bygglov i efterhand för stödmur på fastigheten Högmora 4:18.

YRKANDEN M.M.

Nämnden har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut i den del som rör byggsanktionsavgift och fastställa nämndens beslut.

Till stöd för sin talan har nämnden hänvisat till vad som tidigare anförts med i huvudsak tillägg enligt följande.

Förarbetena till 11 kap. 58 § plan- och bygglagen ska förstås som att den enskilde i ett beslut om byggsanktionsavgift inte behöver bli underrättad om just den exakta byggsanktionsavgiftens storlek, utan i stället ges tillfälle att yttra sig över utredningen i ärendet och vad myndigheten kommit fram till samt att en överträdelse kan komma att innebära att byggsanktionsavgift måste tas ut. Utredningen måste inte innehålla uppgifter om en framräknad byggsanktionsavgift. Det är tillräckligt att informera den enskilde om att överträdelse av plan- och bygglagstiftningen kan innebära att en byggsanktionsavgift ska tas ut. Redan den 11 maj 2020 skickade nämnden ut ett besiktningsprotokoll i aktuellt ärende till de berörda fastighetsägarna med information om bland annat att en byggsanktionsavgift kan komma att tas ut samt att avgiften då kommer att uppgå till ett belopp som räknas ut i enlighet med plan- och byggförordningen. Det framgick även i informationsbrevet att om rättelse utförs kommer ingen byggsanktionsavgift att tas ut. Fastighetsägarna har således möjlighet att yttra sig inom fem år efter överträdelsen och att nämnden har haft fog för att ta ut en byggsanktionsavgift.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen instämmer i de bedömningar som länsstyrelsen har gjort. Det som nämnden fört fram utgör inte skäl för domstolen att göra någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)
Överklagande senast den 3 juli 2024.

Inge Karlström

Malin Danielsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Inge Karlström, ordförande, och tekniska rådet Malin Danielsson. Föredragande har varit Altay Hakyemez



Parter
Se sändlista

NACKA TINGSRÄTT

INKOM: 2024-03-12
MÅLNR: P 1963-24
AKTBIL: 2

Överklagande av beslut om föreläggande samt byggsanktionsavgift för olovligt uppförd mur på fastigheten Högmora 4:18

Beslut

Länsstyrelsen upphäver Bygglovs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun beslut den 7 november 2023, § 16 BTN 2023/208.331, i den del som avser byggsanktionsavgift (punkten 1).

Länsstyrelsen avslår överklagandet i övrigt.

Beskrivning av ärendet

Tidigare beslut

Bygglovs- och tillsynsnämnden i Huddinge kommun (nämnden) beslutade den 2 oktober 2023, MBF 2023-002271, att avslå ansökan om lov i efterhand för uppförande av stödmur inom fastigheten Högmora 4:18. Beslutet överklagades till länsstyrelsen som den 17 januari 2024, diarienummer 54170-2023, avslog överklagandet. Länsstyrelsens beslut har överklagats till mark- och miljödomstolen.

Nu överklagat beslut

Nämnden beslutade den 7 november 2023, § 16 BTN 2023/208.331, följande.

- Byggsanktionsavgift för att ha uppfört en mur utan bygglov och innan ett startbesked har getts tas ut av Lise-Lotte och Grzegorz Dobrowolski i egenskap av fastighetsägare. Avgiften är 4 147 kronor och tas ut solidariskt.
- Fastighetsägarna Lise-Lotte och Grzegorz Dobrowolski föreläggs att senast två månader efter att detta beslut har vunnit laga kraft ha rättat det olovligt uppförda. Med rättelse menas att muren tas bort.

Sammanfattningsvis anges i beslutet följande.

Det har uppförts en mur på fastigheten utan bygglov och innan ett startbesked har getts. En byggsanktionsavgift ska därför tas ut av fastighetens ägare. Byggsanktionsavgiften är beräknad till 4 147 kronor. Med anledning av att bygglov för muren inte kommer att kunna ges ska den tas bort. Förslaget är därför att förelägga fastighetsägarna att riva den olovligt uppförda muren. Väljer fastighetsägarna att inte vidta rättelse kan nämnden senare fatta beslut om dubbla byggsanktionsavgifter.

Gregor Dobrowolski och Lise-Lotte Dobrowolski (fastighetsägare Högmora 4:18: här kallad klagandena) har överklagat beslutet. De yrkar i första hand att länsstyrelsen upphäver beslutet om byggsanktionsavgift och föreläggande. I andra hand yrkar de att länsstyrelsen inhiberar beslutet i sin helhet i väntan på avgörande i högre instans. Skälet för yrkandena kan sammanfattas enligt följande.

Det är felaktigt att muren är uppförd mellan den 19 maj 2018 och den 31 maj 2019. På flygbild, daterad den 19 maj 2018 syns tydligt att delar av den påstådda överträdelsen redan var påbörjad vid tidpunkten, vilket överensstämmer med deras minnesbild att uppförandet av muren har skett mellan april och juni 2018. Den aktuella åtgärden var påbörjad tidigare än vad nämnden gör gällande och de har inte getts tillfälle att yttra sig enligt 11 kap. 58 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Ansökan om bygglov är ännu inte avgjort i lagakraftvunnet beslut. Den sökta åtgärdens avvikelse har bland annat i bygglovsansökan motiverats med att stödmuren behövs för att klara infart och parkeringsmöjlighet samt att behålla befintliga marknivåer på plats. Det framgår även att behovet av stödmuren uppstått efter utbyggnaden av VA-ledningarna, då lokalgatan breddats och sänkts.

De har inte fått gehör för de påtalade konsekvenserna och hur det ska kunna lösas om muren rivs. Om det aktuella beslutet inte stoppas i väntan på avgörande kan möjligheten att ta ut flera avgifter med dubbla det föregående beloppet tvinga dem att av ekonomiska skäl riva muren och inte få en rättvis prövning.

Motivering till beslutet

Utgångspunkter för prövningen

Förutsättningarna för att nämnden ska ingripa med anledning av en tillsynsanmälan framgår av 11 kap 5 § PBL. Där anges att nämnden ska pröva förutsättningarna för och behovet av att ingripa eller besluta om en påföljd enligt 11 kap PBL så snart det finns anledning att anta att någon inte har följt en bestämmelse i PBL, i föreskrifter, domar eller andra beslut som har meddelats med stöd av lagen eller i EU-förordningar som rör frågor inom lagens tillämpningsområde.

Byggsanktionsavgiften

Det krävs bygglov för att uppföra murar enligt 6 kap 1 § 7 plan- och byggförordningen (2011:338), PBF. En åtgärd som kräver bygglov får enligt 10 kap 3 § PBL inte påbörjas innan nämnden har gett ett startbesked. Enligt 11 kap. 51 § PBL ska tillsynsmyndigheten ta ut en byggsanktionsavgift om någon bryter mot någon bestämmelse i 8-10 kap.

Det är i ärendet ostridigt att muren har uppförts av klagandena utan bygglov och startbesked.

Klaganden har invänt att de inte fått möjlighet att yttra sig enligt 11 kap. 58 § PBL. Av bestämmelsen framgår att en byggsanktionsavgift inte får beslutas om den som anspråket riktas mot inte har getts tillfälle att yttra sig inom fem år efter överträdelsen.

Det framgår varken av lagtexten eller av förarbetena hur yttrandet enligt 11 kap. 58 § PBL ska gå till. Enligt länsstyrelsens bedömning ska möjligheten till yttrande avse byggsanktionsavgiften och inte enbart överträdelsen i sig.

Nämnden har i en skrivelse daterad den 11 maj 2020 gett klagandena allmän information om handläggningen och har angett att byggsanktionsavgift kan komma tas ut vid överträdelse av bestämmelser i PBL. Klaganden har där även getts möjlighet att bemöta tillsynsanmälan. I en skrivelse daterad den 31 mars 2021 har nämnden gett klagandena möjlighet att vidta frivillig rättelse. I skrivelsen nämns inget om byggsanktionsavgift. Nämnden har i en skrivelse den 27 juni 2023 gett klagandena möjlighet att yttra sig i ärendet, samt informerat om att byggsanktionsavgift kommer tas ut men inte ifall murarna har tagits bort innan nämnden tar sitt beslut.

Till skrivelsen har även en beräkning av byggsanktionsavgiften bifogats. Länsstyrelsen bedömer att klagandena först i skrivelsen den 27 juni 2023 har fått möjlighet att yttra sig över byggsanktionsavgiften i enlighet med 11 kap. 58 § PBL.

Preskriptionstiden för avgifter ska räknas från det överträdelsen begicks. Det innebär att tiden inte börjar löpa så länge överträdelsen kan anses pågå. (jfr MÖD 2020:32)

Mark- och miljööverdomstolen har i flera avgöranden uttalat att det är tillsynsmyndigheten som ska visa att det funnits förutsättningar för att besluta om en påföljd eller ett ingripande enligt plan- och bygglagstiftningen. (Se till exempel MÖD 2019:30 med där förekommande hänvisningar.)

Frågan blir då om nämnden har låtit klagandena yttra sig inom fem år från överträdelsen.

Enligt klagandena pågick arbetet med muren från april till juni 2018. Länsstyrelsen anser att de flygfoton som nämnden har åberopat till stöd för att muren uppfördes mellan den 19 maj 2018 och den 31 maj 2019 inte ger någon säker indikation på den exakta tidpunkten för byggnationen. Fotona utesluter inte att muren har uppförts mellan april och juni 2018, såsom klagandena påstår. Då nämnden har låtit klagandena yttra sig över byggsanktionsavgiften den 27 juni 2023, kan det därmed inte uteslutas att det har gått mer än fem år sedan överträdelsen.

Det innebär att det inte är visat att det funnits förutsättningar att ta ut byggsanktionsavgift och att nämndens beslut om byggsanktionsavgift ska upphävas.

Förläggandet om rättelse

När en åtgärd har utförts utan bygglov ska nämnden i första hand ta ställning till om bygglov sannolikt kan ges i efterhand. Om så inte bedöms vara möjligt, får nämnden förelägga om rättelse, se 11 kap. 17 och 20 §§ PBL.

Länsstyrelsen har tidigare, i ärende med diarienummer 54170-2023, tagit ställning till frågan om bygglov kan beviljas. Länsstyrelsen har då funnit att det har förelegat planmässigt hinder mot den sökta muren och att det har funnits skäl att neka bygglov. Länsstyrelsen ser inget skäl att nu göra en annan bedömning. Det föreligger därför

förutsättningar för nämnden att förelägga fastighetsägarna att vidta rättelse genom att ta bort de aktuella murarna.

Tiden för rättelse bedöms vara rimlig. Överklagandet i den del som avser föreläggande om rättelse ska därför avslås.

Länsstyrelsens sammantagna bedömning är att det inte funnits förutsättningar för nämnden att besluta om byggsanktionsavgift men däremot för att förelägga fastighetsägaren att vidta rättelse. Beslutet om byggsanktionsavgift ska därför upphävs och överklagandet i övrigt avslås.

Inhibition

Ett beslut kan under vissa förutsättningar inhiberas i avvaktan på ett slutligt beslut i ärendet. Det går däremot inte att inhibera ett beslut i avvaktan på att ett annat beslut i ett annat ärende ska vinna laga kraft. Då ärendet genom detta beslut har prövats slutligt föreligger det inte skäl att ta ställning till frågan om inhibition. Länsstyrelsen har inte heller funnit skäl att vilandeförklara ärendet i väntan på att frågan om bygglovsansökan för muren är slutligt avgjord.

Information

Länsstyrelsen har idag även fattat beslut i ärende 63295-2023 gällande överklagande av beslut om föreläggande samt byggsanktionsavgift för olovligt uppförda murar på fastigheten Högmora 4:19.

Du kan överklaga beslutet

Se bilaga 1 med överklagandehänvisning.

Beslutande

Beslutet har fattats av jurist Stina Schmerer.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor

1. Överklagandehänvisning mark- och miljödomstolen

Sändlista

Klagande

Gregor Dobrowolski, ombud Fredrik Cedervall;
fredrik.cederwall@lovochkontroll.se

Lise-Lotte Dobrowolski, Abrahamsbergsvägen 4, 141 36 Huddinge

Kopia till

bygglov@huddinge.se

Du kan överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du skriftligen överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen.

Så här överklagar du beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska du lämna eller skicka din skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det mark- och miljödomstolen som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ditt överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som du överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur du vill att beslutet ska ändras.
- Varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Om du har handlingar som du anser stödjer din överklagan så bör du bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om du behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om du anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt dig ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver du veta mer?

Har du ytterligare frågor kan du kontakta Länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 63321-2023.



Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.